

Test k přijímacím zkouškám.

Křivohlavý, Jaro: Pastorální péče. ETS Praha 2000, str. 8-13.

Porozumění textu na základě otázek. Jde o to, jak lze z textu odpovědět na dané otázky.

- 1) Je Mojžíše možno nazvat „pastýřem“?
- 2) Je obraz pastýře vždy jen pozitivní? Není-li, uveďte příklad.
- 3) Jak souvisí „péče“ a „láska“?
- 4) Co se vyjadřuje pojmem „všeobecné kněžství“?
- 5) Lze tvrdit, že pastorační je především věcí profesionálních teologů?
- 6) Lze tvrdit, že oblast péče o drogově závislé patří jen do oblasti sociální práce?
- 7) Co lze povědět o Nátanovi?
- 8) Jaké pastorační aspekty jsou zmíněny u Ježíše jakožto příkladu pro pastorační? – Jmenujte alespoň tři.
- 9) Jak se nazývá pastorační péče v německé jazykové oblasti?
- 10) Stručně interpretujte / vysvětlete, jak se popisuje „duchovní vedení“.
- 11) Jak je možno vysvětlit, co znamená „pastorační teologie“?
- 12) Co se především očekává podle autora od pastorační péče?
- 13) Co je „kérygmatické pojetí“ pastorační?

Co je možno očekávat od této kapitoly?

To, oč jde, naznačuje nadpis kapitoly: „Úvod do pastorální péče“. V tomto nadpisu jsou tři klíčová slova: Úvod – Péče – Pastorální. Co znamenají?

Úvod. Slovem „úvod“ se rozumí obvykle několik slov na zahájení určité činnosti. I zde jde o podnět k zahájení zcela určité činnosti – pastorální péče. Nejde zde o vyčerpávající pojetí daného předmětu, kterým je např. kniha typu „handbook“ (Handbuch), ve které je vše.

Péče. Slovem „péče“ se rozumí „starání se o někoho či o něco“. Opatrování. Přejně věnování pozornosti někomu či něčemu. Pečlivé dbání na zdárný vývoj něčeho. Zabezpečování pomoci. V širším pojetí je možno péči chápat jako projev opravdové lásky někoho k někomu druhému. To, co se rozumí péčí, je možno si ujasnit i pohledem na to, co je protikladem péče: být k něčemu či někomu lhostejný, nedbat na nic a nevyšmat si toho, co se děje.

S oběma těmito projevy – péčí i lhostejností – se setkáváme např. v bibli v podobnosti o milosrdném Samaritánovi. Tato podobnost zde není náhodná.

Takto pochopená péče o druhého člověka – a o tu nám zde jde – může být různého druhu. V životě se setkáváme se zdravotní péčí (s péčí lékařskou a ošetrovatelskou), s péčí sociální (sociálněekonomickou), lázeňskou, pedagogickou, finanční atp. Pastorální péče je tak jednou z takového druhu činností. Má však svůj zvláštní důraz, své specifikum.

Pastorální. V kořenu tohoto slova je možno slyšet latinské „pastor“ – pastýř. Dokonce je možno přitom myslet na zcela konkrétního pastýře, který se stará o své stádo. Stará se např. o to, aby ovce měly co spásat a pít, aby byly zabezpečeny proti útokům dravé zvěře, aby se neztratily, aby měly chvíle oddechu. Aby se jim dostalo ošetření v případě nemoci a bolesti. Ztratí-li se – zaběhnou-li se – pastýř je hledá a přivádí zpět ke stádu. Nejen to. Pastýřská péče znamená i trvalou přítomnost pastýře u stáda – jeho osobní starost o každou ovci, jeho péči o dobro každé ovce, jeho zájem o to, aby vše, co se děje i bude dít, bylo dobré a nadějně.

Obraz pastýře a jeho péče o svěřené stádo ovcí patří k nejvýraznějším obrazům bible. Není divu. Lid izraelský byl původně národ pastýřů. Tomu, co se týkalo péče o ovce, tam každý dobře rozuměl. Dobře se tam chápalo, jak je důležité, aby stádo mělo dobrého pastýře, neboť ovce samy by tvář v tvář nepředstavitelným problémům v dosti pusté krajině těžko přežily. A tak se obraz pastýře a stáda dosti samozřejmě přenesl – metaforou (obrazně) – i na sám národ izraelský.

V bibli se obrazu pastýře používá např. tam, kde se hovoří o Mojžíšovi – „pastýři lidu izraelského“ – při jeho vyjití z Egypta a cestě do země zaslíbené. Obdobně se hovoří i o některých izraelských kráľích – např. o Davidovi – jako o pastýři izraelského

národa. Vždy však je zde zřetelné a jasné povědomí o tom, že „Hospodin je pastýřem pastýřů“. O tom, že tomu tak skutečně je, svědčí i hlasy zdola – např. když slyšíme žalmistu, jak volá: „My jsme pak lid tvůj, ovce pastvy tvé“.

Na druhé straně se v bibli – ve Starém i Novém zákoně – ozývají negativní hlasy. Mluví se tam o tom, že lidé nemají dobrého pastýře (Nu 27,17; Ez 34 – celá kapitola, 1 Pt 2,25 atp.). Sem patří i povzdech žalmisty (Ž 119,176): „Bloudím jako ovce ztracená“. Vzдор tomu je zde výrazné slovo naděje, že Hospodin pošle jim (i nám) dobrého pastýře (Jr 3,15; Jr 23,4; Iz 40,11; Za 11,16 atp.).

O tom, že se toto zaslíbení splnilo, svědčí řada dalších výroků Písma, např. „Obrácení jsme k pastýři duší svých“ (1 Pt 2,25). Ježíš Kristus je nazýván „kníže pastýřů“ (1 Pt 5,4 atp.). Pán Ježíš Kristus sám sebe označuje za dobrého pastýře – jak jsme zde viděli již v úvodu – a vede své učedníky k tomu, aby byli pastýři svěřených jim lidí – viz třikrát opakované Ježíšovo slovo určené Petrovi: „Pasiž ovce mé“ (J 21,15 a 16). Hovoří o tom i výroky apoštolů – např. „Paste stádo Boží“ (1 Pt 5,2), „Abyste pásli církve Boží“ (Sk 20,28) a j.

Máme tedy nejen poslání, ale i vzor. Ježíš Kristus je tím „dobrým pastýřem“. V jeho šlépějích bychom měli chodit i my, patříme-li jemu. To je vlastním jádrem pojetí pastorální péče.

Proč je třeba zamýšlet se nad pastorální péčí?

Důvodů zde je hned několik: Po řadu let byla u nás jakákoliv duchovní péče „nežádoucí činností“ – viděno z hlediska totalitního ateistického státu. Znamenalo to, že tato péče ochabovala a degenerovala. I zde platí: „Kdo chvíli stál, již stojí opodál.“

Něco se za ta léta ve světě změnilo. Ti starší si pamatují, že pastorální péče byla považována za výhradní činnost duchovního – profesionálního teologa (faráře, kněze, kazatele, jáhna atp.). Pohled do současnosti však ukazuje, že toto pojetí patří minulosti. Bylo nahrazeno biblicky správnějším pojetím (tzv. všeobecného kněžství), které chápe pastorální péči jako organickou součást života každého křesťana. Každý z nás – podle tohoto pojetí – má ve svém životním prostředí (doma v rodině, v zaměstnání, mezi přáteli atp.) někoho – několik lidí, jimž by měl jako křesťan věnovat svou pozornost a péči – i svou pastorální péči.

V oblasti pojetí pastorální péče došlo v posledním půlstoletí k mimořádnému rozvoji jak učení, tak praxe. Byly vydány stovky knih v různých jazycích, které tento rozmach zájmu o pastorální činnost zřetelně ukazují. Není snadné udělat si dobrý přehled o tom, co je zde podstatné a co by nám nemělo ujít. Je úkolem tohoto úvodu do pastorální péče napomoci orientaci v této oblasti.

Literatura o pastorální péči je nesmírně bohatá. Základní práce podávající celkový přehled o tomto oboru to naznačují svým rozsahem. Anglicky psaná „učebnice“ pastorální péče (Collins, 1980) má 477 stran. Německá „učebnice“ (Becker, 1983) psaná 26 autory, má 619 stran. Nedávno vyšla třídílná učebnice pastorální péče, podávající obraz o tom, jak význační teologové v minulosti chápali a prováděli svou pastorální činnost (Moeller, 1994). Velice obsáhlý je i moderní slovník pastorální péče (Hunter, 1990). Má celkem 1346 stran.

V r. 1992 vyšla kniha Davida Bennera o strategii pastorální péče a pastorálního poradenství. Ta dala základní rámec a obsahovou náplň pěti setkáním pastýře s lidmi, kteří trpí různými těžkostmi. Od té doby vychází v nakladatelství Baker Books v Grand Rapids speciální „knihovna“ pastorální péče – série speciálních knížek napsaných podle tohoto strategického pojetí. Jednotlivé knihy jsou určeny následujícím problémům pastorální péče: drogové závislosti, zlosti, depresi, odpuštění, traumatu, zármutku, vině a zahanbení, manželským problémům, těžkým otázkám rodičů, kteří si neví rady se svými dětmi, sexuálními dysfunkcím a starostem a trápením. Ke každé knize, která je určena odborným pastýřům (farářům, kazatelům, kněžím atp.) vychází zároveň od téže autorské dvojice, která napsala odbornou knihu, i speciální publikace určená lidem, kteří danou těžkostí trpí – viz např. Worthington a Mc Murry, 1994 a Mc Murry a Worthington, 1993.

Změny v pojetí pastorální péče. V posledním století – a v jeho závěru pak zvláště – došlo jednak k prohloubení, jednak k rozšíření pojetí pastorální péče. Hovoříme o tom v poslední kapitole, pojednávající o užším a širším pojetí pastorální péče. I to je důvodem k tomu, abychom si jako křesťané ujasňovali své místo a svůj úkol v této oblasti.

Co rozumíme pastorální péčí?

Odpověď na tuto otázku je možno dát různým způsobem.

- Je možno např. uvádět příklady pastorální péče tak, jak se s nimi setkáváme v bibli – jak jsme zde učinili v úvodu – a z nich si vytvořit vlastní představu o tom, co to je pastorální péče.
- Je možno uvádět definice – přesná slovní vyjádření náplně předmětu zvaného „pastorální péče“.
- Je možno pokusit se přistoupit k ujasnění předmětu pastorální péče i jinak – neobvykle (netradičně) – a přitom biblicky. Podívejme se na věc těmito třemi způsoby.

Pojetí pastorální péče v bibli

Uvedli jsme již, že Mojžíš je považován za příklad pastýře lidu izraelského při jeho

vyjítí z Egypta a na cestě do země zaslíbené. V jeho činech je možno odečítat, co se rozumí pastorální péčí – i když jde v daném případě o Mojžíšovu péči „o celé stádo“ (o celý národ izraelský) a ne jen o jednotlivé ovce (jednotlivé Izraelce).

Ve Starém zákoně je možno nalézt řadu dalších příkladů lidí, kteří byli „dobrymi pastýři“ jak celého národa izraelského, tak jednotlivých lidí. Je to možno odečítat např. na životě proroků – viz Samuele, Eliáše, Elizea, Nathana, Izaiáše, Jeremiáše atp (viz např. jednání proroka Nathana s králem Davidem – 2 S 12 nebo rozhovor proroka Eliáše s králem Achabem – 1 Kr 21 atp. Je to možno sledovat na příkladech života králů – viz např. Davida, Šalomouna, Uziáše atp.

V Novém zákoně – jak jsme již naznačili – je výrazným představitelem dobrého pastýře sám Pán Ježíš Kristus. O jeho pastorální péči svědčí v první řadě jeho starost o dvanáct jím vyvolených učedníků. Tři roky byl Ježíš dennodenně s nimi. Staral se o ně. Hovořil s nimi. Umožnil jim, aby ho viděli, jak on sám řeší problémy, s nimiž se setkával. Měli možnost sledovat i příklady jeho vlastní pastorační péče „par excellence“ – uvedli jsme zde jako takový příklad jeho setkání s Nikodémem a se zákoníkem, kterému vykládal podobenství o milosrdném Samaritánovi. Viděli Ježíše při pastorační práci – jak pomáhal lidem v jejich různých těžkostech. Slyšeli z jeho úst řadu podobenství, v nichž se objevovalo samo jádro pastorální péče. Jako příklad jsme si uvedli podobenství o milosrdném Samaritánovi. Tím zraněným, ležícím podle cesty, nemusí dnes být jen tělesně zraněný člověk, ale i člověk zraněný duševně, sociálně, duchovně atp. Okraden nemusí být jen o peníze, ale třeba i o sebeúctu či sebedůvěru a kladné sebehodnocení. Nemusí přitom procházet jen úzkým údolím v horách mezi Jeruzalémem a Jerichem, ale třeba zúženou životní situací – úzkostí (anxietou), tísní a stresem atp.

Tak měli učedníci u Pána Ježíše Krista příležitost učit se tomu, co nazýváme pastorační péčí, a to po celou dobu, co s ním byli – až do posledního dne (viz jeho starost o matku ještě ve chvíli, kdy již visel na kříži). Tak tomu bylo i před jeho nanebevstoupením – viz jeho starost o Petra a o Petrovu vlastní pastorální činnost.

V Novém zákoně však můžeme sledovat i pastorální činnost Ježíšových učedníků – viz např. pastorální působení apoštola Pavla a jeho pastorální dopisy (epištoly), pastorální působení apoštola Petra, Jana atp. Máme možnost seznámit se v Novém zákoně s tzv. pastorálními epištolami (dopisy) – viz epištoly Koloským, Efezským, Filipským, 2. Tesalonickým, Timoteovi a Titovi.

Pastorální péče se stala teologickou disciplinou, spadající do oblasti praktické teologie – spolu s homiletikou (naukou o kázání), liturgikou a katechetikou. V nejstarší době – v katolické církvi – byla tato disciplína nazývána „cura animarum generalis“. Později – s odkazem na řecký termín pro pastýře – „poimen“ – byla tato disciplína

pojmenována POIMETIKA. V německy mluvící oblasti je tato disciplína známá pod pojmem „Seelsorge“ – péče o duše (případně Seelenführung či Seelenleitung). Zde se přidružujeme obsáhlejšího pojetí, které slyšíme v pojetí pastýřské péče jako péče o celého člověka – nejen o jeho duši. V anglosaské oblasti se používá termínu „pastor“ a „care“, případně „pastoral counseling“ (pastýřské poradenství). V souboru praktické teologie je jí blízká z jedné strany (z hlediska přístupu k víře) „evangelizace“ a „misie“, z druhé strany (z hlediska péče o postižené) pak „diakonie“.

Pastorální teologie. Od pastorální péče, případně pastorálního poradenství je třeba odlišit pastorální teologii. Ta – podle obsáhlého nejnovějšího naučného slovníku pastorální péče (Hunter, 1990) – je definována jako ta větev teologie, která formuluje praktické principy, teorie a postupy ordinovaných pastýřů ve všech jejích funkcích. Rozumí se jí i teologická reflexe, která zkušeností z pastorální péče využívá jako kontextu k rozvoji základního teologického porozumění. V krajním případě se pak pastorální teologií rozumí způsob, jak pastorálně chápat teologii (Hunter, 1990, 862-874).

Duchovní vedení. Tímto termínem se rozumí jedna část pastorální péče, kde se lidem nabízí pomocné společenství na cestě víry. Jde o praxi prohlubování spirituality (zbožnosti) velice široce rozvinutou zvláště v katolické a pravoslavné církvi. Ta však též v posledních desetiletích sílí i v protestantských kruzích. Známa jsou např. duchovní cvičení Ignáce z Loyoly, práce Tomáše Kempenského o Napodobování (imitaci) Ježíše Krista, práce K. Rahnera o praxi křesťanské víry atp.

Definice pastorální péče

Definicí se rozumí slovní vymezení pojmu. Podívejme se, jak dopadaly takovéto pokusy tam, kde šlo o výměr termínu „pastorální péče“.

- Úvodem nejkratší definice pastorální péče: Josef Smolík: Pastorální péče je „službou k víře a k životu z víry“ (1991).
- Klasické pojetí: „Pastorální péče je osobním opatrováním věřícího člověka duchovním“ (rozuměj: farářem). Tuto definici uvádí R. Blühm v nejobsažnější německy psaném pojednání o pastorální péči a v nejobsáhlejších rozboru definic pastorální péče (1983, str. 21). Toto pečování má přitom podobu osobního zájmu o daného člověka a formu pomoci členu církve v problémech života víry. Tato pomoc je čerpána z evangelia. Jde o pochopení pastorální péče jako jednoho z charakteristických rysů života křesťanské církve. Důraz je kladen na posílení víry a na zvládání osobních problémů a životních krizí z pozice víry. Pozornost je zaměřena zvláště na lidi, kteří se nacházejí v přerůzném utrpení – např. nemoci, úzkosti, strachu, bolesti, stáří atp. i v těžkostech sociálních tlaků (stresových

situacích). Od pastorální péče se pak očekává v první řadě duchovní pomoc – povzbuzení a posílení víry, nalezení bezpečí, pokoje (šalom) a naděje. Očekává se od ní též pomoc v životní orientaci např. v rozhodování v těžkých životních situacích, konfliktech, krizích a katastrofách. Často přitom může jít o těžkosti velice konkrétní – např. ekonomické, zdravotní, sociální atp.

Reimund Blühm na jiném místě píše: Pastorální péče (v německém pojetí tzv. péče o duše – Seelsorge) je „starostí (pečováním) duchovního (kněze, faráře, kazatele atp.) o věřícího člověka“ (str. 21). Čteme zde též, že je „spolupodílením se na osobním životě (druhého člověka), péčí o jeho blaho – zvláště pak tam, kde jde o vnitřní psychickou oblast (člověka).“ (1983, str. 22). Ještě dále: „Pastorální péče je pomocí životu a chápání životních problémů z hlediska (křesťanské) víry“ (25).

Evropský klasik protestantské pastorální péče – Eduard Thurneysen – se hluboce zamýšlí nad základní otázkou smyslu a cíle pastorální péče (v jeho pojetí Seelsorge) ve svém základním velice obsáhlém díle „Die Lehre von der Seelsorge“ (Učení o péči o duše – o pastorální péči, 1988). Pastorální péči chápe jako „vyřízení poselství – zvěstování Božího slova jednotlivci“ (9).

Píše doslova: „Péče o duše (Seelsorge) je prostředek, jak vésti člověka k Bohu“ (26). A dále: „Jejím úkolem je posvěcení celého člověka“ (45). „Jde přitom o naslouchání Bohu a zároveň i naslouchání člověku“ (100) „s cílem nalezení pokoje (šalom)“ (136). Thurneysen chápe rozhovor jako základní formu pastorální péče (87) a definuje jednoznačně obsah tohoto rozhovoru. Je jím „Sdělení odpuštění hříchů v Ježíši Kristu“ (129).

Důraz na sdělování Božího slova člověku v pastorální péči u Eduarda Thurneysena je tak výrazný, že doslova říká: „Péče o duše byla a je sdělováním Slova jednotlivci a nemůže a nechce být ničím jiným“ (175). Obdobně definuje pastorální péči i Hans Asmussen.

Toto tzv. kerygmatické pojetí pastorální péče (Seelsorge) bylo v průběhu let kritizováno, že je příliš intelektualizováno (týká se jen rozumu), že věnuje malou pozornost naslouchání (zjišťování skutečných potřeb lidí) a vyhýbá se problematice vzájemných vztahů mezi tím, kdo pastorální pomoc potřebuje, a tím, kdo ji poskytuje. Kritizována byla i malá věcnost (realita) tohoto pojetí. Byla naznačena nutnost konkretizace pomoci při zvládání zcela specifických životních těžkostí. Uvedme zde i další pokusy o definování pastorální péče:

- O. Händler: „Pastorální péče je nejen zvěstováním Božího slova, ale i zcela konkrétní realizace toho, co se ve zvěstování člověku sděluje.“
- U. Schall: „Pastorální péče je péčí o člověka v rámci církve.“